

गोदावरी नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, कैलाली
स्रोतव्यक्ति पदको लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

विषय	पूर्णाङ्क	उत्तिर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या*अङ्क	समय
शिक्षा शास्त्र, नेपालमा शिक्षा र सेवा सम्बन्धी	१००	४०	बस्तुगत बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	१०० प्रश्न*१ अङ्क	१ घण्टा १५ मिनेट
अन्तर्वार्ता	२०	-	मौखिक	-	३० मिनेट

1. शिक्षाको परिचय र शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू
 - 1.1 शिक्षाको अर्थ, परिभाषा र स्वरूप
 - 1.2 शिक्षाको व्यक्तिगत र सामाजिक लक्ष्य तथा उद्देश्य
 - 1.3 शिक्षाका कार्यहरू: व्यक्तिगत, सामाजिक, राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, आर्थिक र राजनैतिक कार्य
 - 1.4 शिक्षणको अर्थ र परिभाषा, शिक्षण कला अथवा विज्ञानको रूपमा, शिक्षणका नमुनाहरू (Models of teaching), शिक्षक तालिमको महत्व, शिक्षक तालिममा नवपरिवर्तन: लघुशिक्षण (Microteaching), तादात्म्यकृत शिक्षण (Simulated teaching) र समूह शिक्षण (Group teaching)
 - 1.5 शिक्षामा अनुसन्धान: अर्थ र महत्व, अनुसन्धानका प्रकारहरू: आधारभूत, प्रायोगिक र कार्य अनुसन्धान
 - 1.6 शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू - सबैका लागि शिक्षा, मानव अधिकार र शिक्षा, बालअधिकार र शिक्षा, विद्यालय शान्तिक्षेत्रको रूपमा, निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, शिक्षामा समान अवसर र समतामूलक पहुँच, शिक्षा र सामाजिक न्याय, आर्थिक लगानीका रूपमा शिक्षा, राष्ट्रिय एकताका लागि शिक्षा, अन्तर्राष्ट्रिय समझदारीका लागि शिक्षा
2. शिक्षाको समाजशास्त्रीय आधार
 - 2.1 समाज र समुदायको धारणा, शिक्षा र समाजविचको सम्बन्ध
 - 2.2 विद्यालय समाजको उप-प्रणालीको रूपमा
 - 2.3 सामाजिक प्रक्रियाहरू र शिक्षा
 - 2.3.1 सामाजिकीकरण (Socialization): अवधारणा, तरिकाहरू (Modes), सामाजिकीकरणमा दिग्दर्शनपन (Directedness in socialization), सामाजिकीकरणका निकायहरू (Agencies of socialization), कक्षाकोठामा सामाजिकीकरण (Socialization in the classroom)
 - 2.3.2 सामाजिक अन्तरक्रिया (Social interaction) : अर्थ, स्वरूप र कक्षाकोठामा सामाजिक अन्तरक्रिया
 - 2.3.3 सामाजिक परिवर्तन (Social change): अर्थ, सिद्धान्त र यसको शिक्षासंगको सम्बन्ध
 - 2.3.4 सामाजिक गतिशीलता (Social mobility): अर्थ, प्रकार र यसको शिक्षासंगको सम्बन्ध; सामाजिक गतिशीलता र साँस्कृतिक पछोटेपन (Cultural lag)
3. शिक्षाको दार्शनिक आधार
 - 3.1 दर्शन : अर्थ, क्षेत्र र कार्यहरू
 - 3.2 शिक्षाको दर्शनका विभिन्न पक्षसँग सम्बन्ध र तिनीहरूको प्रभाव तथा कार्यान्वयन
 - 3.2.1 आदर्शवाद (Idealism), प्रकृतिवाद (Naturalism), यथार्थवाद (Realism), प्रयोजनवाद (Pragmatism) र अस्तित्ववाद (Existentialism)
 - 3.2.2 पूर्वीय दर्शन र शिक्षा
4. शिक्षण सिकाइ विधि र प्रविधिहरू
 - 4.1 शिक्षण पद्धतिको अर्थ, परिभाषा र तत्वहरू
 - 4.2 शिक्षण सिकाइ प्रविधिको अर्थ, शिक्षण र सिकाइ बीचको अन्तरसम्बन्ध, शिक्षण सिकाइमा शिक्षक, विषयविज्ञ र विद्यालय निरीक्षकको भूमिका

- 4.3 शिक्षण विधि - शिक्षण विधिहरूको परिचय/परिभाषा, विशेषताहरू, शिक्षण विधिको वर्गीकरण, पाठ्यपुस्तक र सहयोगी सामग्रीसंग शिक्षण विधिको सम्बन्ध
- 4.4 शैक्षणिक योजना - शैक्षणिक योजनाहरू: पाठ योजना, एकाइ योजना, कार्य योजना, कार्यपात्रो, समयतालिका
- 4.5 शैक्षिक सामग्रीको अवधारणा, प्रकार, छनोट, तयारी तथा प्रयोग

5. शिक्षा मनोविज्ञान

- 5.1 शिक्षा मनोविज्ञानको अर्थ, क्षेत्र, आवश्यकता र महत्व
- 5.2 मानव वृद्धि र विकास
 - 5.2.1 मानव वृद्धि र विकासको अवधारणा र प्रक्रिया
 - 5.2.2 मानव विकासका विशेषताहरू
 - 5.2.3 मानव विकास अध्ययन गर्नका उद्देश्य तथा महत्वहरू
 - 5.2.4 मानव विकासका अध्ययनका विधिहरू
 - 5.2.5 मानववृद्धि र विकासका चरण/तहहरू र तिनीहरूका विशेषताहरू
- 5.3 यौन परिपक्वताको अवस्था : परिचय, यस अवस्थामा हुने परिवर्तन र यसका प्रभावहरू, चिन्ताका स्रोतहरू, खतराहरू, दुःखहरू र यसलाई हटाउने उपायहरू
- 5.4 किशोरावस्था: परिचय, विकासात्मक कार्यहरू, शारीरिक परिवर्तन, सामाजिक-संवेगात्मक परिवर्तन, रुचिहरू र उनीहरूमा देखा पर्ने मुख्य मुख्य व्यवहारहरू
- 5.5 यौन परिपक्वताको अवस्था र किशोरावस्थाका विद्यार्थीहरूको विकासको क्रम र यी दुवै अवस्थाको सुरक्षित विकासमा शिक्षक र अभिभावकको भूमिका

6. सिकाइ र यसका सिद्धान्तहरू

- 6.1 सिकाइको परिचय: सिकाइको अर्थ र स्वरूप, सिकाइको स्वभाव, सिकाइका शैलीहरू (Styles), परिपक्वता र सिकाइ, स्व-प्रतिबिम्बन र सिकाइ
- 6.2 सिकाइ र बुद्धिमत्ता, बुद्धिमत्ताका सिद्धान्तहरू, बहु- बुद्धिमत्ता (Multiple intelligence), संवेगमा आधारित बुद्धिमत्ता (Emotional intelligence)
- 6.3 विभिन्न सिकाइका सिद्धान्तहरूको संयन्त्र, विशेषता र शैक्षिक प्रयोजन
 - 6.3.1 शास्त्रीय सम्बन्धन (Classical Conditioning)
 - 6.3.2 कार्यपरक सम्बन्धन (Operant Conditioning)
 - 6.3.3 प्रयत्न र भूल सिकाइ (Trial & Error Learning)
 - 6.3.4 अन्तरदृष्टि सिकाइ सिद्धान्त (Insightful Learning Theory) तथा समस्या समाधान र सिर्जनात्मक सिकाइका आधारहरू
 - 6.3.5 जिन पियाजे (Jean Piaget) र लेव भिगोत्सी (Lev S.Vygotsky) का सिकाइ सिद्धान्तहरू
 - 6.3.6 ग्याग्नेको तहगत सिद्धान्तहरू (Gagne's Hierarchical Learning Theories)
 - 6.3.7 बान्दुराको सामाजिक सिकाइ सिद्धान्त (Bandura's Social Learning Theory)
- 6.4 सिकाइमा प्रभाव पार्ने तत्वहरू
 - 6.4.1 प्रारम्भिक व्यवहार: परिचय, प्रकार र सिकाइमा भूमिका
 - 6.4.2 सिकाइको स्थानान्तरण: अवधारणा, प्रकारहरू, सिद्धान्तहरू र प्रभाव पर्ने तत्वहरू
 - 6.4.3 स्मरण र विस्मरण: स्मरणको अवधारणा, प्रकारहरू, मापन प्रक्रिया र स्मृति क्षमतामा सुधारका विधिहरू; विस्मरणको अवधारणा र कारणहरू

- 6.4.4 उत्प्रेरणा : परिचय, प्रकार र सिकाइमा प्रयोग गरिने उत्प्रेरकहरू
- 6.4.5 अभ्यास : अवधारणा, प्रकार र उपयोग
- 6.4.6 पुनर्वल : अवधारणा, प्रकार र उपयोग

7. पाठ्यक्रमको परिचय र पाठ्यक्रम विकास

- 7.1 पाठ्यक्रम: अवधारणा, तत्वहरू, आवश्यकता तथा पाठ्यक्रमीय लक्ष्यका स्रोतहरू (Sources of Curricular goals)
- 7.2 पाठ्यक्रमका ढाँचा (Curriculum designs):
 - 7.2.1 ढाँचा (Designs): विषय-केन्द्रित (Subject-centered), क्रियाकलाप-केन्द्रित (Activity-centered), समस्या-केन्द्रित (Problem-centered) र मुख्य पाठ्यक्रम (Core curriculum)
 - 7.2.2 सुसुप्त पाठ्यक्रम (Hidden Curriculum)
 - 7.2.3 पाठ्यक्रम विकासका नमूनाहरू (Models of curriculum development): तार्किक (Rational: Tyler and Taba), चक्रीय (Cyclical: Wheeler and Nicholls) र गतिशील (Dynamic models: Decker Walker and Malcolm Skilbeck)
- 7.3 पाठ्यक्रम निर्माण प्रक्रिया (Curriculum development process) : आवश्यकताको पहिचान (Needs identification), लक्ष्य, ध्येय र उद्देश्य निर्धारण (Determining aims, goals and objectives), विषयवस्तु र सिकाइ अनुभवको छनौट र संगठन (Selection and organization of contents and learning experiences) तथा मूल्याङ्कन (Evaluation)
- 7.4 पाठ्यक्रम निर्माणमा प्रभाव पार्ने तत्वहरू: विद्यार्थी, समकालीन समाज तथा संस्कृति, सामाजिक परिवर्तन, विषयवस्तु र यसको क्षेत्रमा भएका विकासहरू, दर्शन र मनोविज्ञान
- 7.5 पाठ्यक्रम संगठन र विकासका आधुनिक प्रवृत्तिहरू (Current trends in curriculum organization and development)

8. मूल्याङ्कनको परिचय र प्रयोजन

- 8.1 मापन र मूल्याङ्कन (Measurement and Evaluation)
- 8.2 मापन साधन, मूल्याङ्कनका प्रकार र मूल्याङ्कनका साधनमा हुनुपर्ने विशेषताहरू: विश्वसनीयता, वैधता, वस्तुनिष्ठता, दक्षता, व्यापकता र व्यवहारिकता
- 8.3 परीक्षणको अर्थ र प्रकार : मानक र मापदण्डमा आधारित (Norm referenced and criterion referenced), विषयगत र वस्तुगत, (Subjective and objective), प्रामाणिक र गैर-प्रामाणिक अथवा शिक्षक निर्मित (Standardized and non-standardized or teacher made)
- 8.4 परीक्षण विकास प्रक्रिया: उद्देश्य निर्धारण, विषयवस्तुको छनौट, विशिष्टीकरण तालिकाको विकास, प्रश्नहरूको लेखन, प्रश्नहरूको विश्लेषण र सम्पादन, विश्वसनीयता र वैधता निर्धारण, अन्तिम प्रश्नपत्रको निर्माण, साँस्कृतिक आधारमा परीक्षणको समायोजन परीक्षण-संचालन, परीक्षण र नतिजा विश्लेषण
- 8.5 सामान्य सांख्यिकीय विश्लेषण (Simple statistical analysis)
 - 8.5.1 तथ्यांकको संकलन, विश्लेषण र प्रस्तुतिकरण
 - 8.5.2 केन्द्रीय प्रवृत्तिको मापन : मध्यमान (Mean), मध्यिका (Median) र रिट (Mode)
 - 8.5.3 तथ्यांकको तुलनात्मक स्थितिको गणना (Measures of relative position): प्रतिशताङ्क (Percentile) र प्रामाणिक प्राप्ताङ्क (Standard score)

8.5.4 विचरणशिलताको मापन (Measures of variability): तथ्यांकको विस्तार (Range) र स्तरीय भिन्नता (Standard deviation)

9. नेपालमा शिक्षा विकासको इतिहास

- 5.1 शैक्षिक इतिहास र महत्वपूर्ण शैक्षिक घटनाहरू
- 5.2 विभिन्न शिक्षा आयोग तथा शिक्षा समितिहरूका प्रतिवेदनहरू (गठन, उद्देश्य, विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्यांकन)
- 5.3 शिक्षाको क्षेत्रमा गरिएका विभिन्न अर्न्तराष्ट्रिय प्रयासहरू
- 5.4 चालू आवधिक योजनामा शिक्षा

10. नेपालमा शिक्षाको विकास र निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणका सम्बन्धमा भएका प्रयासहरू र कानूनीव्यवस्था

- 1 राणा शासनकालमा भएका प्रयासहरू
- 2 राणा शासन पछि विकसित शैक्षिक अवस्थाहरू
- 3 विभिन्न आयोग तथा योजनाहरूमा विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्यांकन सम्बन्धी सुझावहरू
 - 3.1 नेपाल राष्ट्रिय शिक्षा योजना आयोगको प्रतिवेदन, २०११
 - 3.2 राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना, २०२८
 - 3.3 राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन, २०४९
- 4 चालू आवधिक योजनामा शिक्षा विकास योजनाहरू
- 5 नेपालको संविधान (भाग १ देखि ५, १३, १४, १५, १६, १७, १८, १९ र २० तथा अनुसूचीहरू)
- 6 संघीय संरचनाका शिक्षा सम्बन्धी कानूनहरू
- 7 स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था